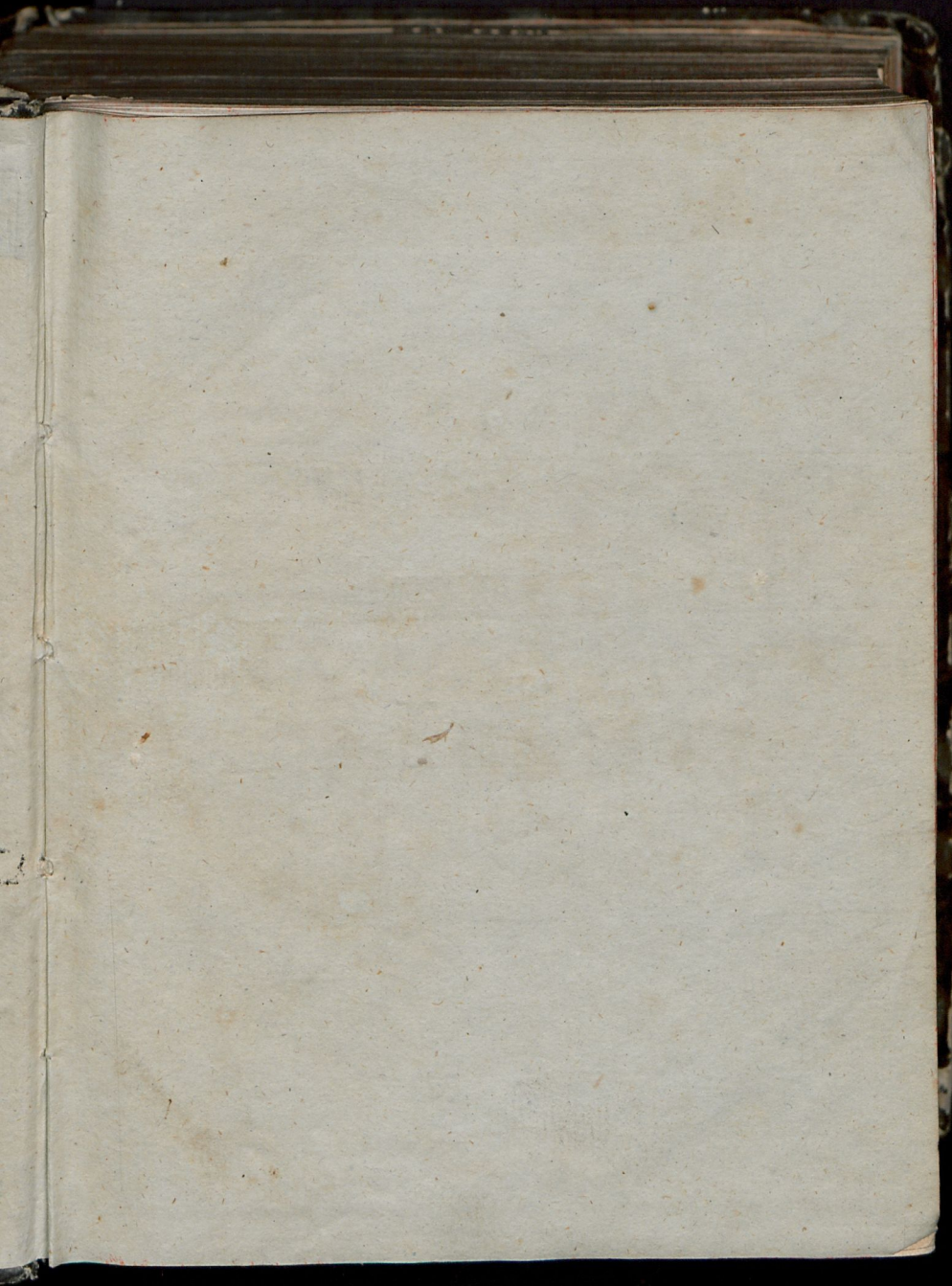
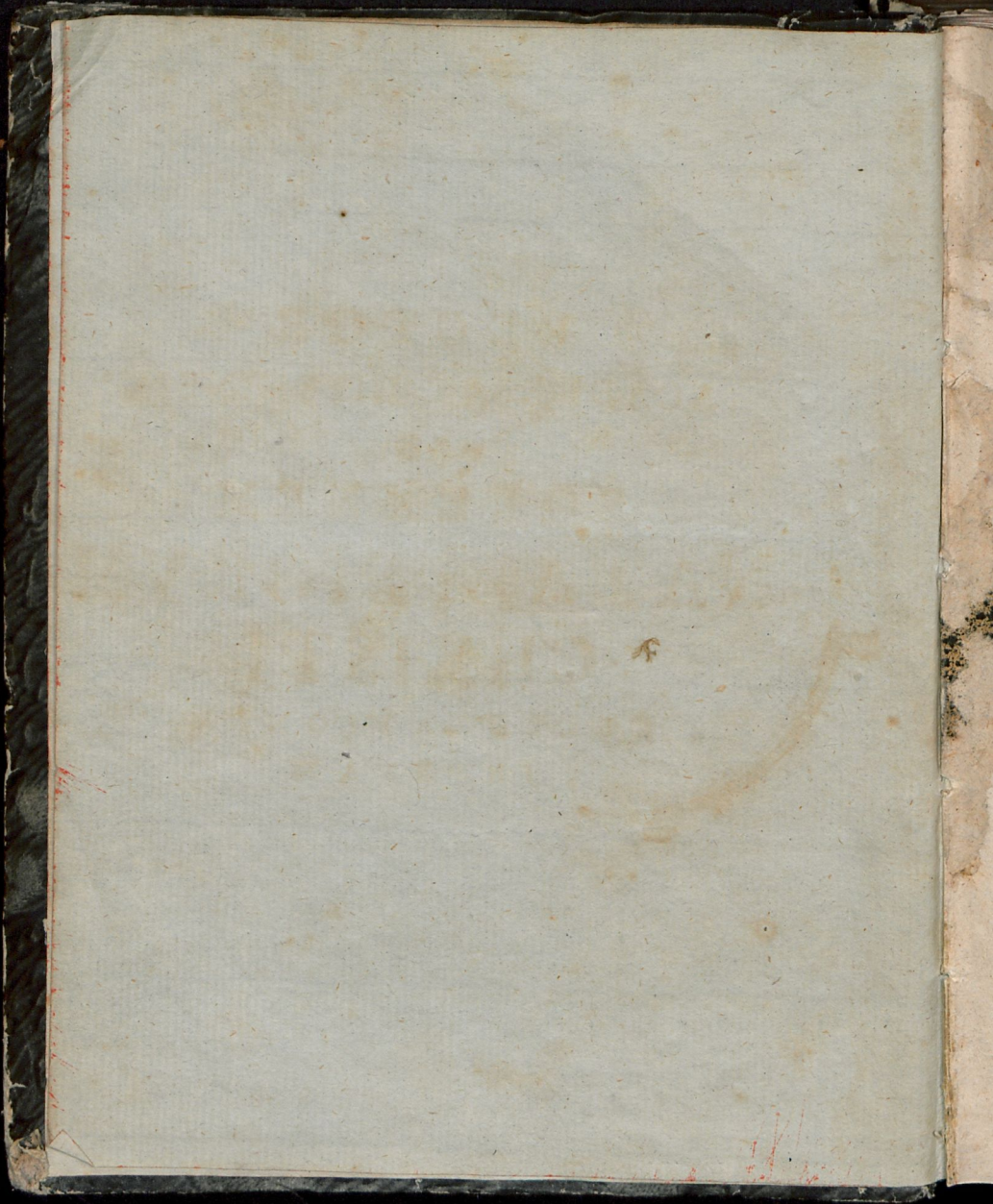

Ms. 59.3.

17
DE
PIETATE MEDICORVM
AEGROTIS SALVTARI

DISSERIT

DICTVM MOSIS EXOD. I, 20. 21.

DE
PIETATE OBSTETRICVM
IN AEGYPTO HEBRAEIS SALVTARI
ILLVSTRAT

ET

V I R O

PRAECELLENTISSIMO, EXPERIENTIS-
SIMO, DOCTISSIMO

FRIDERICO GOTTLIEB
MÜLLERO

SVM MOS IN ARTE MEDICA HONORES
QVOS IN CELEBERRIMA ARGENTORATEN-
SIVM ACADEMIA CAPESSIVIT

GRATVLATVR

M. FRIDER. WILHELM. KRAFFT

PASTOR FRANCKENDORFFIENSIS.

7.
IENAE EX OFFICINA RITTERIANA.

DE
PIETATE MEDICORVM
AEGROIS SALVTARI

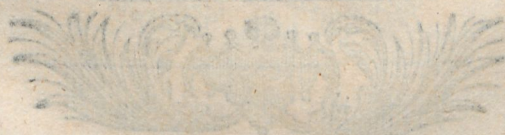
DISEPT
DICTVM HOBIS RAOB I. 20. 22

PIETATE OBSTETRICVM
IN AEGYPTO TERRARIS SALVTARI

V I R O
PRAECEPTISSIMO EXPERIENTIS
FRIDERICO GOTTLIEB

M V L L E R O
SVMMO IN ARTIBVS HONORIS
QVOS IN GEBEHTERNA ANNO RATON

M. FRIDER. WILHELM. KRATT

LENAE EX OFFICINA RITTERIANAE

V I R O
PRAECELLENTISSIMO
EXPERIENTISSIMO
DOCTISSIMO
FRIDERICO GOTTLIEB
MÜLLERO
MEDICINAE DOCTORI
FAVTORI OPTIMO
S. P. D.
M. FRIDER. WILHELM. KRAFFT.

CONDVM erat auditum Te feliciter ac
summis in arte Tua honoribus orna-
tum domum rediisse, cum solenne,
quod mittebas, testimonium me hu-
jus rei faceret certiozem. Quanta animi voluptate
& letitia hunc venæ sectionis tractatum acceperim,
ex quo novum Tibi titulum certissime augurabantur
omnes rerum Academicarum gnari, vix Te cogitare
posse persuasum habeo, nisi & istam, quæ Tibi me-
cum intercessit amicitiam, & mortalium naturam
accurate tecum expendas, quæ ea esse solet, ut re-
motissimam quamque & vel e longinquo gloriolam ca-
piendi occasionem avidè arripiant, dum illud quod
prope & quasi ante oculos positum pudorem incutere
poterat, omni studio averfantur. Nimirum quod
fabris

fabris accidit, qui exiguam ad exstruendum palatium laboris & industriae particulam conferunt, ut quandam ex amplissimo aedificio gloriae partem ad se jure quodam pertinere existiment; idem & mihi usu evenit, ut cum Te & artium liberalium laude florentem & prima Medicorum dignitate cobonestatum recordor, non minus jucundum, quam honorificum mihi esse putem, quantulacunque ex parte felicissimum ingenium Tuum nostra olim promovisse industria. Quin istum igitur animi affectum Tibi publice significarem, temperare mihi non potui. Sed cum hoc tempore aliquid ad Te scribere statuissem, ab eo orationis argumentum ducere volui maxime, quod & dignitati Tuae esset aptissimum & provinciae meae. Sustines enim non parvam expectationem imitandae ut doctrinae patriae, ita pietatis. A tenera aetate nobilissimam hanc virtutum omnium edoctus es disciplina, hortatione & quod maximum est, quia rarissimum, ipso parentum exemplo. Fortunam, sapientiam, honores & si qua praeter ista pietatis praemia esse Deus voluit, ita nactus es, ut multos superes, paucis cedas. Pietatem itaque Medicorum descripsi aegrotis salutarem, non ut doctum erudirem & Te nostra institutione fungendo muneri aptum efficerem magis atque idoneum, sed ut cum praestantissimae rei, quam didicisti, usum, quo nunc frui possis, Tibi in

animum revocarem, tum virtutem, de qua per ordinem, cui adscriptus sum, omni vitæ generi quotidie mihi magnifice, & graviter & merito prædicandum est, peculiari & Medicinam colentibus accommodato sisterem habitu. De obstetricum Aegyptiarum pietate Hebræis salutari quædam præmissi, quæ ut argumentum illustrant, ita his, qui a Medicorum studiis alieni nostra legere cupiunt, lectionem jucundam magis reddant atque utilem. Si utrumque pingui satis Minerva factum, & scriptionis genus leve, incultum neque æquabile omnino deprehenderit, alium diem, alios mores, quin alia studia postulare velim cogites, qui hæc mihi scribenti non habitare in Latio sed peregrinari tantum ipse videor. Nunc accedo ad id, cujus causa hæc omnia scripta sunt. Ut hunc, ad quem ascendisti honorum, gradum Tibi felici atque perpetuo rerum Tuarum incremento: parentibus optimis digno tantis curis præmio: Familiæ autem tot atque tantis nominibus ornatae novæ amplitudini esse Deus benigne jubeat vehementer opto, & Tuo tantæque domus favori me measque res, ea, qua par est, observantia commendo. Scribebam Cal. Octobr. 1743.

SECTIO

SECTIO PRIOR

DE

OBSTETRICVM AEGYPTIARVM PIETATE
HEBRAEIS SALVTARI.

---

§. I.

UT virtus sibi ipsa maximum esse solet præmium: ita pietas, quam merito omnium virtutum fontem dicimus atque originem, ea quæ cum singulis virtutibus conjuncta sunt bona, sibi omnia videtur jure suo quodam modo vindicare. Ea autem præterea pietatis est natura, ut cum reliquarum virtutum alia illum, qui habet, solum ac imprimis beatum reddant, hæc non sibi tantum, sed & aliis constanter profit. Cujus rei exempla & quotidiana experientia profert, & sacer codex studiose exhibet augustissimum illud pietatis & virtutum speculum. Instar omnium illud esto, quod Mosès vir divinus & quo & nominis fama & rerum gestarum magnitudine clariorem nulla gens habuit, summus Israelitarum imperator de obstetricibus in Aegypto memoriæ prodidit, & Latinus interpretes ita recenset: Exod. I, 20. 21. *Bene ergo fecit Deus obstetricibus, & crevit populus confortatusque est nimis. Et quia timuerunt obstetrices Deum, edificavit eis domos.*

§. II.

De feminis sermo est, quæ parturientibus opem ferre solebant & pio consilio Hebræorum pueros certo subducebant fato. Atque quod ad prius hujus orationis

Comma
prius ex-
ponitur.

nis

nis comma attinet, in eo consentiunt omnes, & ad obstetrices, & ad gentem Hebræam benevolentia divina quoddam documentum esse referendum. Illis beneficia exhibuit Deus, quæ indicantur, non enumerantur: *Bene ergo Deus fecit obstetricibus.* Hanc tot beneficiis reddidit illustrem, ut qui in perinvisos regni colonos extinguendos conferebant, quicquid artis, consilii & virium poterant, divinam voluntatem conatibus humanis longe superiorem esse tandem intelligerent omnes. Efficiebat enim, ut quam minuendam esse statuerant, Hebræorum res amplificaretur in dies magis & immensa caperet incrementa: *Et crevit populus confortatusque est nimis.* Quæ cum ita sint in promptu, ut res disputatione non egeat, prætereundam hanc dicti divini partem eo libentius existimamus, quo minus argumentum, quod persequendum videtur, minutis interrogatiunculis de familia, religione, * mendacio, ** & si qua sunt hujus generis alia, feminarum dilatare animus est.

* Familia et religione num Hebrææ fuerint, an Aegyptiæ? in utramque partem disputant. Nobis brevitate studiose B. B. V. D. D. E. I. verba retulisse sufficiat in Histor. Eccles. V. T. P. I. Per. II. S. I. §. 12. scribentis: *Ἐβραίων γυναικῶν τούτους παρατηρεῖν τὰς Αἰγυπτίων μαίας, Ebræorum mulierum partus observare Aegyptiorum obstetrices,* Antiqu. Jud. L. II. c. V. Obstetrices itaque Aegyptias, non Ebræas fuisse censuit. Sed verba Mosis *מילרות העבריות* Ebræas fuisse suadent. Nec de Aegyptiis dici potest, eas timuisse Deum. Utriusque etiam gentis Ebrææ atque Aegyptiæ neququam tanta fuit familiaritas, ut mulieres Ebræas Aegyptias admisisset obstetrices, credibile sit. *Qui plura cupiunt ipsum* B. V. D. D. E. V. M. *adeant.*

** Mira leget et commenta et deliramenta, qui scholasticorum et pontificiorum doctorum, imo patrum quorundam disputationes de muliebri mendacio ea, qua legentibus opus est, patientia perlustrabit, quarum farraginem exhibet Dorschéus in Syllog:

log: Vindiciarum et Animadvers: ad Bellarmini allegationes ex Exod. I. II. III. IV. factas P. I. p. 22. seqq. Qui mendacii naturam non veritatis sed amoris fraterni, quæ summa ex Christi præscripto lex est, regula metiuntur, nulla non vacabunt disputatione.

§. III.

Alterum potius est comma, de quo varia institui Comma posterius. solet quæstio: quæ cum a nemine nisi Hebræorum sermonis non experte dijudicari queat, ut sacrum oraculum ipsis divini scriptoris verbis proferamus, necesse est: v. 21.

וַיְהִי כִּי-יִרְאוּ הַמִּלֵּלֹת אֶת-הָאֱלֹהִים
וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים

Ad literam latine reddi possunt: *Et quia timebant obsecrantes Deum, factum est ut faceret illis (mascul. gen.) domos.* Hujus tantum sententiæ alteram partem tribus saltem verbis constantem in disceptationem venisse novimus. Ac principio dici non potest, quanta & de eo, qui domos ædificasse dicatur? & de hoc, cui ædificatæ sint? & de ipsa ratione, quomodo factæ perhibeantur? sententiarum diversitas orta sit.

§. IV.

Neque id mihi nunc agendum esse puto, ut omnes Varia interpretum sententiæ. omnium hominum opiniones, quod fieri plane non potest, aut tantum istarum rerum, quantum per dicendorum, quæ ad manus sunt, copiam quidem posset, expromam, sed id mihi negotii datum esse credam, ut primo memorabiles quorundam explicationes enumerem, ne quid temere dixisse videar, deinde vero omnem rem, quæ in quæstione versatur, in duo disputationum genera distinguam & ita excutiam, quo utra a parte

B

ster

stet veritas, evidenter appareat. Primum meo nomine faciat vir in isto studiorum genere versatissimus P. FAGIUS*, qui Mosis effatum hac adornavit observatione: *Multiplex, inquit, sensus est horum verborum. Quidam referunt ad populum Israeliticum, hoc sensu, quasi ipsi scilicet filii Israel suis obstetricibus domos munitas exstruxerint, in quibus, quod non exsequerentur mandatum Regis de interficiendis infantibus, ab incurſu Aegyptiorum tutæ esse possunt.*** Alii ad Pharaonem referunt, quod is videlicet proprias & peculiares domos illis exstruxerit, unde exire illis non licebat, sed expectare ibi cogebantur mulieres Hebræas parturientes, quæ ad ipsas adducebantur, ex præcepto Regio, ut ista ratione Aegyptii una cum illis cognoscerent, num filius aut filia nasceretur? Alii ad Deum referunt, quod fecerit eis domos: & hoc etiam varie exponunt: Vel, quod obstetricibus domos fecerit, i. e. protexerit & defenderit eas; quæ sententia non improbatur R. D. Kimchi: Vel, quod Deus propter beneficium, quod contulerunt in Hebræos non occidendo illorum infantes, eas remuneraverit bonorum videlicet ubertate, quæ per domos intelligatur, concessa: & ita domos illis exstruxerit, h. e. rem familiarem earum adauxerit, ita ut omnium rerum quæ ad augendam alendamque familiam requirebantur, copiam haberent. Nam domum facere, Hebræis etiam rem domesticam curare, & rei augende operam dare significat. Hinc Jacob dicebat ad Laban Genes. XXX, 30.*** Quando faciam etiam ego domum meam? Vel, quod fecerit eis domos, sacerdotii scilicet & regni. Dicunt enim Hebræi, duas illas obstetrices fuisse Mirjam & Jochebed matrem ejus, filiam Levi, ex qua nati sunt Moyses & Aaron, penes quos sacerdotium & regnum fuit. Et qui hunc sensum sequuntur, hos movit, quod in scripturis aliquando appellatione domus regnum & sacerdotium veniunt.

Sed

Sed subtiliter hæc excogitata magis quam vere dicta esse, quis est, qui non intelligat?

* in Annotat. ad Paraphr. Chald. Pentateuchi ad h. l.

** ut Munsterus hæc ex Abraham Sepharad: affert in Annotat. in V. T. ad h. l.

*** Et bonus Homerus hic dormitat. Ita quidem LXX. habent. Sed Hebræi legunt: *quid faciam domui mee?* לביתי?

§. V.

Si tam variæ ac lubricæ interpretationis fontem Tantæ di-
versitatis
causæ. spectare velis atque originem, tria potissimum sunt, quæ errorem & gignere & editum nutrire satis profecto potuerunt. Atque primo loco hic habenda omnino est Prima communis hominum curiositas, quæ ut ante oculos pedesque posita negligamus, ignota & multo studio petita anxie quæramus ac miremur sapissime efficit. Illa enim factum est, isto ut indicio beneficiorum, quæ in obstetrices divinitus collata Moses summam at nervose y. 21. dixerat, parum contenti, & suum esse rati in ipsam benefactorum rationem diligentius inquirere, tandem hic se aliquid invenisse putarent, quod & humano ingenio & digno operi pretio mirum in modum conveniret. Respondit ex illorum opinione remunerationis divinæ genus expresse laudabili muliercularum facto*: cetera a Mose dicta, quæ sibi ista ratione respondere minime videbantur, ut sibi consentanea sint facile se effecturos credebant. At ut una Scripturæ sacræ veritas raro corrui-
quin plures concidant cum illa colligatæ; ita proclivi ad errores via, qui ingenio indulgebant, ad figmenta & fabulas, quibus delectarentur, delapsi sunt. Neque a veritate me longe aberrare censeo, si ex tribus, quæ supra indicavi, *alterum* quoque, quod dicendum erat, Altera.

B 2

ex

ex isto fonte derivandum statuo. Nimirum & Chaldaicarum & Græcarum aliarumque vetustiorum versionum & interpretationum conditores iisdem fortasse ingenii deliciis adducti & Hebræorum לָהּ in locum vocis לָהּ substituendum esse rati tanto certiore opinioni suæ conciliare potuerunt applausum, quanto major ipsis nullo non tempore fuit auctoritas. Huic

Tertia. *Hebrææ gentis doctorum*, quos Rabbinos vocant, accedit *suffragium*, quod primo loco apud eos ponendum quidem esse videbitur, qui eorundem scriptis plus justo sapientiæ tribuunt. Hi enim fere omnes, quo haberent, quod fingerent a sincera verbi לָהּ significatione studiosè recesserunt. Propterea nemini mirum videri debet, si nodum in scirpo quæri sentiat, & in re, quæ aperte, plane, rotunde dicta non immerito censetur, tantam sententiarum ** animadvertat diversitatem.

* Ita enim GROTIUS in Annotat. in V. T. ad h. l. Sobolem obstetricum auxit Deus, quia Hebrææ soboli pepercerunt.

** Et scriptores memoratos et plures legat, qui cupit in Bibl. Crit. Angl. T. I. ad Exod. I.

§. VI.

Sed qui hodie neque fabulis delectantur, neque cum nugis rem habent, in duas potissimum abeunt partes. Unum genus interpretum est, qui veterum auctoritatem secuti לָהּ ad mulieres accommodare plane non dubitant, & *domos obstetricibus a Deo ita ædificatas esse contendunt*, ut benevolentia divina in augendis alendisque illarum familiis singulari ratione sit manifestata. Et si veritas ex votis majoribus æstimanda veniret, hæc opinio sine omni disputatione haberetur omnium verissima. Plurimos enim Theologorum & auctori-

Sententia communis.

auctoritate & scientiæ laude conspicuos ita rem omnem explicare profecto non ignoramus. Atque horum expositionem non in omnibus quidem sibi consentaneam at pleniorē B. GLASSII * verbis eo lubentius narrabimus, quo brevior ille in eadem recitanda esse voluit: *Fecit eis*, inquit, *domos*, h. e. *familias earum auxit, prolem & progeniem numerosam vel honoratam dedit* (ut והל, *illis*, masculinum vel ad maritos obstetricum earum respiciat, uti Drusus putat: vel sit pro feminino והן per Enallagen, qua ratione Chaldaeum in feminino legere Schindlerus notat). *Compensatio & merces sane congrua, ut quæ prolem Ebræorum servaverant, prole bearentur.* Verum enim vero, qui ad alterum genus interpretum pertinent neque adeo pauci neque sacrarum literarum indocti sunt; Et hi cum sine Sententia nostra. præsentissima necessitate ne transversum unguem quidem ab ipsa scriptoris sacri litera discedere fas esse putant, *divinum beneficium ad ipsam Dei gentem*, Israelitas videlicet per והל satis aperte indicatos spectare, egregiis rationibus evincunt. Fagius supra laudatus istam tuetur sententiam **: *Pronomen relativum, scribens, והל eis, masculinum est, unde commode ad universum populum referri potest. Et domum pro familia accipi frequentissimum est in sacris literis. Atque hæc postrema lectio omnium simplicissima esse videtur. Est ergo sensus: timore obstetricum, quo Deum timuerunt, & non interfecerunt pueros Hebræorum, ut Rex Pharao præceperat, factum est ut familiæ Hebræorum in inensum creverint, auctæ & multiplicatæ fuerint.* Quæ cum tam simplex, tam solida atque accurata nobis quidem videtur explicatio, ut alia plane nulla, superiorem Glassii verbis expressam *** *communem appellare*, hanc Fagii *nostram* facere non dubitamus.

* in Philol. S. L. V. Tr. I. C. 3.

** in Annot. ad Paraphr. Chald. ad h. l. Iisdem verbis eadem leguntur in Vatabli Annot. ad LL. Canonicos V. T. ut quidem sunt in Bibl. Crit. Anglic. ad h. l.

*** vid. STARCK. Synopf. Bibl. V. T. ad h. l.

§. VII.

Probationem sententiae aggredditur auctor.

Ego vero quanquam præter FAGIVM, * ROBERTVM etiam STEPHANVM, ** BRENTIVM, JUNIVM & TREMELLIVM, *** SEB. CASTALIONEM * & ex recentioribus b. ** ZELTNERVM, viros in hoc studiorum genere versatissimos, aliosque plures huic sententiae patronos esse scio; id tamen, quod meum feci, probare malo, quam in recensendis aliorum cogitationibus multum operæ & temporis ponere; præsertim cum ea dictorum a celeberrimis viris quorundam sit ratio, ut alius alium ad literam exscripsisse interdum videatur. Duo autem sunt imprimis, quæ ad intelligenda solide scripta cum humana tum divina vehementer faciunt. *Primo* ut quis verborum omnium vim, & quid vox unaquæque & in omni sermonis ordine & in hoc significare possit ac velit, in promptu habeat: *deinde* ut earum rerum & quæ antecedunt & quæ sequuntur sententiam, rationem habeat tanto diligentius, quanto magis ex istis sibi verba lucis afferri nonnunquam desiderant. Quod si igitur ad utrumque studium nostrum ita conferemus, ut hinc & inde sponte fluat nostra opinio, rem omnem confectam esse putabimus.

* In notis Bibl. ad h. l.

** Hujus Commentarium adducit DORSCHÉVS in Vindiciis et Animadversionibus ad Bellarmini controversias p. 37. Qui nec ipse procul a nostra explicatione videtur abesse, cum p. 36. scribit: Quanquam etiam arbitremur, illud *adificavit eis domos*, referri posse et ad obstetrices et ad Israelitas conjunctim, tanquam bonum universitatis et ecclesiae, ad quam obstetrices (Hebrææ videlicet) pertinuerunt.

*** Ver-

*** Vertunt quidem: Deinde factum est, quia timebant ille obstetrices Deum, et domos natis illis statuebat Deus. Sed in notis ad vocem illis addunt; nimirum *Israelitis*, i. e. illis aderat ita, ut ad justam ætatem pervenirent, et familias ex se procrearent.

* Ita hic latine reddit: Atque ita fiebat, ut Deus per illam obstetricum pietatem, familias (progeniem) pararet.

** In bibliis a se adornatis ille dictum Mosis sic explicat: *Also geschabe es, daß weil die Wehmütter GOTT fürchteten (und die Söhnlein bey Leben erhielten) er (GOTT) ihnen (den Israeliten) nicht den Wehmüttern: im Hebräischnen steht nichts von Weibern Häuser (Familien siehe oben v. i.) baute (d. i. sich die Israeliten immerzu in mehrere Familien und Geschlechter ausbreiteten).*

§. VIII.

Itaque effatum Mosis ad literam est: *Et fecit illis domos.* At nunc de quo & cui & quomodo hæc dicta sint? dispiciendum, & Grammaticorum vocabulis utamur necesse est. Ad nomen, quod orationem proxime antecedat ejusdem generis & numeri Pronomen masculinum **לה** referendum esse, quis est tam ignarus rerum omnium, qui ignoret? Cum autem nihil ejusmodi sit, cujus mentionem faciat Moses, si a voce **הע** superioris commatis discedas, quid impedit quæso, quominus referatur ad gentem Hebræam? Populi enim Nomen, quod plures complectitur, per omnium certe linguarum usum populorumque dicendi consuetudinem, plurale habetur & a sacro scriptore hic loci idem habitum esse ex Verbo statim apposito **ויעצמו** evidenter patet. Neque igitur per **לה** obstetrices intelligi, neque mariti illarum animo cogitari possunt, qui an fuerint illo tempore? jure dubitatur. Sed generis, ajunt, permutationem in grammaticorum scholis Enallagen nuncupatam, jam deprehendi: cujus usum habeant ex tot codicis sacri sententiis! Verum enim vero neque sæpe neque temere, sed dum demum auxilia ab Enalla-

Ex sensu
literæ.

Vocis
לה

Enallage accersenda esse statuunt, cum aut manifesta illius per orationis sensum appareat ratio, aut nihil confilii sit reliquum præter illam. Ego autem facile spero, fore, ut si quando Grammatici philosophaturi sint accuratius, Enallagen, quæ adulterandis & divinis scriptis & humanis tam apta est tamque opportuna, plane de numero Figurarum exterminandam esse censeant.

§. IX.

Animum potius ad architectum advertamus, & inquiremus, quis fecerit domos Hebræis? Neque de Pharaone mentionem hic factam ullam cernimus, neque de Hebræis, quod in tanta rerum calamitate constituti de exædificandis muniendisque in obstetricum suarum securitatem ædibus cogitaverint credibile est. Fabulis hunc delectari oportet, quem delectant talia. Qui ad vocem præeuntem **אלהים** animum attendit et Deum & obstetricibus & Israelitarum genti benefecisse recordatur, omnis profecto dubii expers mecum sentiet, Hebræis domos exstruxisse Deum.

§. X.

בתי Optime autem quænam fuerint illæ domus? explicabitur, si domus vocabulum ad sacri codicis usum & hujus sententiæ scopum recte perpendetur. Domum,* ut in plurimis aliarum gentium linguis sic Hebræis imprimis aut rem familiarem aut ipsam familiam sæpe significare omnes norunt, qui sacris literis & humanis scriptis mediocrem impendunt operam. Ne autem de re communissima copiose nimis videamur disputare, ex ipso hujus divini libri principio illam factæ scripturæ loquendi consuetudinem discant, qui volunt Exod. I, 1. ubi quilibet filiorum Israel cum *domo sua*

sua migrasse dicitur in Aegyptum. Eandem igitur & domorum, quas Deus fecisse perhibetur, rationem esse, facile largietur, qui præter ea, quæ deinceps docebitur, consideraverit, quas habitarent domos, procul dubio Hebræos jam habuisse, qui usque ad Pharaonis tyranni tempora tanta rerum omnium abundabant copia, ut in invidiam inciderent & Regis & indigenarum. Neque rei ita expediendæ verbum עשה repugnat, cuius tam late patet significatio, ut, modo: *aliquid effectum dare*, modo: *providere, producere atque curare* significet. Hujus rei exemplum, ut quæ Gen. XXX, 30. 1. Reg. I, 5. Gen. I, 11. observantur, silentio prætereamus, insigne illud, & mihi quidem nostro mirum in modum conveniens esse videtur, beneficium Regi David promissum 2. Sam. VII, 11. *Domum tibi faciet Jehovah.* Quid enim hoc aliud est, quam: Deus Tibi familiam excitabit ingentem, fortunatam ac stabilem, cui, ut reliqua promissionis divinæ omnino prædicunt, Messias inde oriundus prærogativam conciliabit insignem, 1. Chron. XVII, 10. Quocirca qui per domos a Deo exstructas rem Hebræorum familiarem amplificatam, eorumque prolem vehementer auctam intelligunt, recte mihi quidem videntur sentire.

* vid. Scheræi Itinerarium in Psalter. David. ad vocem בְּתוּמָה.

§. XI.

Enim vero magnum rationibus istis accedit robur, si ex illis quæ & præcedunt & sequuntur Mosis dictum, ponderatur sententia nostra. Moses totus in eo est, ut & quæ res Judæorum in dies capiebat incrementa, & quo pacto facta sint ista, describat. Institutum prius aperte eloquitur v. 6. 7. * *Quo (Josepho) mortuo & universis fratribus ejus, omnique cognatione sua; filii Israel creve-*

Sententia probatur ex Antecedentibus.

C

ereverunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis impleverunt terram. Neque humanis opibus aut consiliis sed summi Numinis voluntate atque nutu hæc accidisse ut lectori persuadeat, crudelissimi Regis de opprimendis Hebræis consilia v. 8. cœpit enarrare. Quanto certiore enim Tyrannus tam illustri post id temporis populo parabat interitum, tanto magis memorabilem gentis perdilectæ curam agebat Deus, atque ut infensi populo animi conatus omnes vani essent ac irriti multis modis efficiebat. v. 12. *Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur & crescebant.* Neque durissimus labor corporibus misere defatigatis robur; neque immanis imperii metus conjugum amplexus & fecundam consuetudinem; neque horrendum de occidendis filiis omnibus consilium insignem & invisam adeo familiarum amplitudinem ac numerum impedire vel minuere saltem poterant: augebant potius ad stuporem omnium. Moses & modum & rationes edocturus, quibus factum sit, ut contra imperium facta tecta- que fuerit Hebræorum res, ea ipsa v. 20. 21. narrat, quæ a nobis explicata sunt. Non imperio scilicet sed nutu: non illustri ac singulari divinæ potentia factò, sed tacito atque lento gratiæ impulsu Deum effecisse docet, quæ hominum potentissimi neque consilio, neque imperio neque vi ulla effectui dare valuisent. Timor Dei agebat muliercularum aliquot animos: spes rerum suarum in Domino collocata augebat imbellium spiritus: non exequiebantur crudeliter imperata, nec metuebant tyrannum: Vivere sinebant Hebræorum pueros v. 17. Salvam atque servatam volebant, cui mors cum ipsa vita indicta erat, progeniem: sermone aut vero aut ficto eludebant comminationes Regis. Præmiis itaque suis
non

non vacabat tanta in Deum & patriam gentem pietas. Benigne mulieribus a Deo esse factum memorat Moses, at benefactorum rationem ipsam non describendam statuit, quam nisi exquirere studuissent nimis curiosi, omnis fortasse profligata esset inter interpretes disputatio. Beneficia hoc modo non male locata diligentius & animadvertenda, & tanquam *nova subsidia* consideranda sunt, quæ divina benignitas conservando populo esse cupiebat. Videbant se in portu navigare fortunatæ mulieres, quas præstabat & periculo & metu immunes Deus. Beneficiis, quæ non occulte fiebant, & ornabantur & gaudebant. Animus divino fretus auxilio non curabat mandatum regis nova ac severa percontatione confirmatum v. 18. 19. Sic omnis res isto ordine gerebatur, qui v. 20. 21. describitur. *Deus beneficiis cummulavit mulieres: ita crevit & auctus est vehementer populus, 21. Nam quia Deum timebant feminae; hoc pacto factum est, ut Deus populo domos edificaret sive augetet familias.* Jam ante Dei timentes fuisse dicuntur feminae v. 17. at ne nova Regis investigatione fortasse terras ac eo ipso Hebræorum saluti aliquid detractum fuisse putet, fides illarum benefactis Dei confirmata denuo prædicatur firma atque intemerata, quo appareat evidentius, qua ratione Deus Israelitarum rebus prospexerit. Hic enim cum fidem mulierum firmam redderet, ad conservandas augendasque populi familias v. 21. eadem usus est.

* Lectores hic monendos esse duximus, nos versione Vulgati Interpretis in hoc negotio usos esse.

§. XII.

Nec ea, quæ narrationem istam sequuntur, plane *Ex sequentibus* omittenda esse censeo: quippe quæ ita sunt comparata, *tibus.*

ut cum his ita expositis mire conveniant. v. 22. *Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens: quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite: quicquid femini, reservate.* Tyrannus enim cum regia mandata susque deque haberi ac sibi ab obstetricibus verba dari tandem intelligeret, neque Hebræorum rem minutam, sed auctam potius sive *domos illis factas* cerneret, ad crudeliora consilia conversus, in flumen projiciendos pueros omni mandat populo.

§. XIII.

Ergo qui rem considerate examinant, utriusque commatis (20. & 21.) judicabunt parem rationem esse. Utrumque duabus constat propositionibus, quarum prior posterioris rationem continet eodem modo per signa Hebræorum distincta: una ad obstetrices, altera ad Israelitarum spectat populum: quod ut luculentiore oratione pateat, integram Mosis sententiam verbis quidem explicationi nostræ accommodatis placet eloqui: *Propterea beneficiis summis afficiebat obstetrices Deus, (quibus in fide servaret mulieres): populus autem (ita) crescebat & mirum in modum augebatur.* Si quæras, quo pacto id per tyranni consilia factum sit, accipe: *Nam cum timerent obstetrices Deum; (& divina benevolentia, cujus quotidie nova in se collata videbant exempla confidentes pueris parcerent), factum est, ut (singulari ista providentia) Deus populi familias vehementer augetet.*

SECTIO POSTERIOR
DE
PIETATE MEDICORVM AEGROTIS SALVTARI.

§. XIV.

SED quorsum hæc disputata a nobis sunt? Nullam
S aliam certe ob causam, quam ut quæ de obstetricum
pietate scriptura sacra duce dicta sunt, ad Medicos refe- Pietas me-
dicorum
salutaris.
ramus, atque dum ad alterum, de quo disputandum est
progredimur, Medicorum pietatem eam potissimum
ob rem prædicandam esse ducamus, quia nostris homi-
nibus eadem ratione domos ædificare viderur. Neque
me talia sentire, quæ non probentur in vulgus, putabo,
si summum Numen statuero ad hominum familias ser-
vandam atque amplificandam uti pietate Medicorum.

§. XV.

Ut autem a definitione profisciscatur hæc nostra di- Definitio
pietatis.
sputatio, quid per pietatem intelligamus, prius expo-
nendum est. *Affiduum hominis studium officia, que per na-
turam innotescunt, conferendi in omnes, philosophis dicitur
in genere pietas.* Quo excellentior itaque omnibus sa-
pientum præceptis, servatoris Jesu Christi doctrina jure
habetur, tanto luculentior, quæ hujus servum decet
pietas, formam induit. Est enim hæc, ut in Theologo-
rum scholis audit, *mentis divinitus agitata habitus virtu-
tem ex lege Christi præscriptam colendi omnem.* Duplici
quidem caritatis genere omnium divinarum humana-
rumque legum summam absolvi docet Servator: * at
omnes omnium caritates quondam pietas una com-
plexa est; ** quam Abrahamo tantopere commendabat

Deus: *Ego Dominus omnipotens, ambula coram me, & esto perfectus.* Quotusquisque igitur est, qui pietatem nominet neque eam tam late patere sentiat, ut quemadmodum CICERO de officiis in genere tradit, *** nulla vitæ pars neque publicis, neque privatis, neque forensibus neque domesticis in rebus, neque si tecum agas quid, neque si cum altero contrahas, vacare pietate possit; in eaque colenda sita sit *vitæ beate, pure ac sapienter agendæ ratio* omnis, & in negligenda *summa hominis Christiani turpitudine?*

* Matth. XXII, 36. - 40.

** Gen. XVII, 1. Apte LUTHERVS reddit: *Wandele für mir und sey fromm.*

*** de offic. L. I. C. 2.

§. XVI

Pietas Medico necessaria.

Atque cum a pietate virtutes omnes proficisci cernimus, quanti reipublicæ interfit, homines in omni vitæ genere pietate florentes habere, facili negotio demonstrari potest. Neque tamen cum aliis rationem nunc habeamus, quam cum iis, qui curandis corporum morbis dant operam; neque horum in numero habendos esse puto, qui temere & sine arte ægros accedunt: Sed in illos cogitationem nostram conferamus, qui valetudinis curationem docte & sapienter instituere didicerunt. His eo magis ad ægrotorum salutem pietate opus esse, quo majus, quod ipsorum curæ traditur, est hominis bonum, (& post animum quidem maximum) rebus necessariis evincam. Quodsi comprobatum me dedisse sciam, quantis & quam necessariis ad curationem instituendam pietas virtutibus & *medicum, & medicinam & ipsum ægrotum* ornet, omne negotium confectum, & hoc quoque probatum satis esse putabo: ipsam rem-

republicam agrotare, nisi agrotantibus pii præsese possint Medici.

§. XVII.

Tria sunt, quæ perfectum Medicum pleneque sapientem perficiunt: *doctrina*, ut quæ sit hominum morborumque natura & medicamentorum vis intelligat accurate; *consilium*, ut arte sciat uti prudenter; *industria*, ne quid occasionis naturæ subveniendæ prætermittat & oscitanter agat. Quocirca, cum illa ipsa pietas virtutes omnes & gignit & continet, quomodo hæc tria ex uno illo fonte manare possint, videndum erit.

Virtutes
Medici.

§. XVIII.

Ea autem pars, quæ prima describenda est, tam propria esse videtur Medico, ut medentem sine arte non Medicum sed incredibilis audaciæ & temeritatis summæ hominem merito appellemus. Equidem scio, plurimos esse, qui ne mediocri quidem & proletaria herbarum notitia ita confidunt, ut gravissimos quosque morbos jactitent non infeliciter a se propulsatos: *

*Ajunt se obligasse crus fractum Aesculapio
Apollini autem brachium* - - -

Sed quomodo quæso in valetudinem is profligare potest, qui ex quo quidque gignatur, quæ cujusque rei causa sit atque vis, perspectum plane non habet? Num corporis partes vigori suo restituere, qui quomodo a natura constitutæ sint profus ignorat? Neque hunc certe herbæ ullius aut terræ aut metalli virtutes exploratas habere posse credo, qui neque legendis de remediorum natura doctissimorum hominum observationibus aptus est, neque experientiæ sapienter utendæ. Nihil hic potest esse certi; nihil, quod exploratum habeat. Spes
omnis

omnis & ratio & cogitatio pendeat ex fortuna. Verum ad exitus interdum ita pervehimur optatos? Profecto aut nihil in tali casu egit Medicus, aut male faciendo rem bene gessisse necesse est. Neque imperatori triumphum deferunt de victoria, quam neque fortitudine, neque consilio neque armis sed sola hostium fuga minusque expectata partem esse sciunt. Qui artem colit; qui & rationes morbi & statum animo tenet; qui hominis ingenium & conditionem corporis curandi cogitatione consequi potest; qui medicaminis virtutem cum his singulis comparat; solus est qui hanc, quam expectationem sui concitavit & sustinere & tueri potest, & totus aptus ex sese, & dignus, quem neque fortunæ remeritas neque calamitas eventus, neque inimicorum injuria terreat in regenda valetudinum pessima, aut notet conscientiae labe & nominis. Sed unde quaeso hæc tanta & vere divina rerum omnium scientia? Institutione, labore, experientia comparatur; fateor, at non solis, nisi forte de Medico dicendum sit: *Hic Deus nihil egit.* Tum vero Deus se aliquid & quidem permagni acturum promisit, si pius sis Prov. I, 7. *Timor domini principium scientiæ.* Itaque tanto plus te profecisse in arte arbitrare, quanto certius pietatem assumeris artis adjutricem.

* Plaut. Menæchm. A. V. Sc. 3.

§. XVIII.

Consi-
lium.

Præter scientiam & consilio Medicis opus est; quod & sapientiam & prudentiam & facultatem judicandi omnem complecti mihi quidem videtur. Hic enim ubi neque insecta, neque belluas, neque hostes acie discernentes, qui studium tuum sibi petant, habes, sed homi-

homines, cives & amicos sæpe levissima corporis ægritudine in vitæ discrimen vocatos, & cogitare prudenter & agere considerate prima virtus est. Ut enim quisque maxime perspicit, quid in morbo quoque ultimum, quid consentaneum valetudini, quid consequens sit, quique acutissime & celerrime potest & cognoscere & explicare rationem, is Medicorum prudentissimus & sapientissimus rite haberi solet, cui in omni casu subiecta est veritas. Et remediorum singulis in morbis atque hominibus singulatim est habenda ratio. Neque graviter ægrotantes leniter curandi; neque levioribus morbis periculosa curationes & ancipites adhibendæ sunt. Subvenire ita calamitati sapientis est, ut plus adipiscare re confecta boni, quam addubitata mali. Quem autem magis idoneum esse credis, huic muneri defungendo, homine, qui pietatis regula metitur studium? Hic enim cum non laudibus vulgi se dare, neque in præmiis humanis spem soleat ponere rerum suarum, sincero Numinis hominumque amore inductus id tantum curat, ut intemeratam officii summa cum cautione atque diligentia facti sibi nullo non tempore servet conscientiam. Hunc cautum efficiet ipsa pietas, sapientem & omnis valetudinis providum. Nonne præterea quoque hunc & consilio & sapientia alios longe præstare censēs, qui auctorem * illum omnis sapientiæ Deum habet adiutorem, Deum inquam, qui providet, qui regit & moderatur omnes omnium hominum cogitationes ** actiones, consilia? *** qui Medici titulum sibi vindicat; qui leni atque tacito instinctu humanam voluntatem ad ea deflectit, quæ singulis casibus maxime esse possunt usui: quorum quidem in numero inprimis viden-

D

videntur ea ponenda esse, quæ homines, cum arti sese dedunt, sane ignorant, contemnunt, projiciunt.*

* Job. XXVIII, 12. - - 28.

** Pf. XXXIII, 15. - 19.

*** Exod. XV, 26.

* Conf. Jef. XXXVIII, 21. 2 Reg. XX, 7.

§. XX.

Erat ex tribus, quæ Medicum commendant, hoc tertium, ut amans laboris sit, atque industrius. Commune quiddam mortalibus est labor, quem & natura & divina lex, uti quidem sacris literis consignata est, & ipsa rerum humanarum postulat conditio. At omnino eo intentiore cura atque studio res gerendæ videntur, quo majora & pluris habenda sunt, quæ fidei nostræ committunt homines. Ex quo quantum quis ad artem medicam afferre debeat industriæ, facile potest intelligi. Nihil enim ex omnibus, quæ corpus afficiunt bonis ipsa vita est majus, nihil pretiosius, nihil amabilius. Neque Medicina ex illarum artium est numero, quibus exercendis una communis regula sufficit, aut hora statui potest aut tempus, aut mora, aut fines ulli. Ut enim homo ab homine, morbus a morbo, tempus a tempore, & una terrarum pars ab alia differt: ita Medicorum distrahuntur studia, & occasio unaquæque suam sibi exposcit diligentiam. Neque quantum velis; neque quo tempore opportunum sit; neque quos morbos & homines tuæ curæ optes: sed quot & quando & qui & quibus afflicti morbis tuum te flagitent auxilium, omnium saluti studendum est. Hac enim ipsa industria ut principiis obstes, naturam hujusque

que vires præoccupare, triftiores cafus avertere & præfentiffima sæpe calamitate, quin morte ipfa poffis eripere hominem profecto efficitur; ubi fi rem agas negligentiuf, deinde malum plus doctâ arte valere fenties. Verum fine illa pietate, quam Medicum ornare diximus, hanc virtutem in Medico maxime incomparabilem quemquam habere non poffe perfuafiffimum habeo. Quanquam enim non nego, ex quibus industria hominum derivanda fit, alios sæpe dari fontes: tamen id mihi largientur omnes veræ virtutis non plane ignari, illam totam atque tantam, quantam medendi ars poftulare videtur, aliunde deduci certe non poffe, nifi ab hac ipfa pietate. Nam qui fola divitiarum aut honorum ducuntur fpe, ad naturæ fuæ certe vitiofæ genus industriam & ftudium omne conferunt, neque fe præftabunt ita induftrios, nifi eas res ante oculos videant & fperare poffint, ad quas innata inflammati aviditate rapiuntur; ceterum in officio claudicabunt: neque ab iis qui ad voluptatem omnia referunt, & artes tantum colunt ut voluptatum miniftras, æquabiliter & morbo convenienter adhiberi curam atque folertiam ægrotis, fibi perfuadebunt, qui quam arctè rationem illi habeant & commoditatis & opportunitatis confiderant. Aliam longe a pietate pullulare cernimus induftriam. Quorum enim ars hac regitur virtutum omnium nobiliffima, & in collocanda induftria omni, & in regenda valetudine hoc maxime officii efte putant, ut quisque maxime opis indigeat, ita ei potiffimum opitulari: neque five fit pauper, qui morbo laborat, five dives, five loco natus humili five illuftri aliam omnium, qui expofcunt, curam habendam, nifi valetudini parem &

utrisque æquabilem. Quare in singulorum calamitate quantum conniti animo possunt, quantum labore & consilio contendere, tantum faciunt, ut efficiant: neque committunt unquam, ut cum ad pecuniosorum domos & civitatis principum advolant, tenuioribus defuisse videantur.

§. XXI.

Mirum quibusdam fortasse videatur, quod insignem a Medici pietate ipsi Medicinæ virtutem conciliari diximus supra. Tantum quidem abest, ut insitam atque innatam medicamentis vim a porrigentis virtute derivem, ut omnem & naturæ tribuam, & qui primo loco nominandus est, Deo. Sed qui pietatem tanquam scientiæ genitricem venerantur, & consilii & industriæ; qui pium neminem sine peculiari Numinis favore ac auxilio agere quicquam fatentur, facile meum sentient, quantum præstet, Medicinam e manu pietatis instrumento & divino, quam hominis accipere, quem, (uti loquuntur) Dii oderunt. Quis enim est tam rerum literarumque divinarum ignarus, qui tot & tantas & egregias profecto promissiones non memoria teneat in rebus gerendis factas piis omnibus*? Benigna enim supremi Numinis voluntas bene dicendo piorum hominum cœptis ita nullo tempore non adesse dicitur, ut res agendas moderetur, ornet, promoveat, prosperet, & longe meliora effectui det & majora, quam sperari poterant a sola rerum natura ac viribus humanis. Neque tamen præterea dubium est ullum, quin Medicus pietatis amans diebus omnibus se suasque res, & meditationes & actiones & ægrotos, quos curæ suæ demandatos recordatur, omnes piis precibus commendet Me-
dico.

dicorum illi primo ac summo & hunc occasione quavis flagitet, ut remediis alium addat pondus. Aut igitur sunt ista neganda, quæ Jacobus vir divinus de iustorum precatione ** affirmat: aut hoc ipsum, quod statueramus erit pro confecto habendum; Medici pietatem medicamini insignem superaddere vim atque virtutem.

* e. g. Pf. I, 3. *Omnia, quæcunque faciet (pius) prosperabuntur*
et Jos. I, 8. 9.

** Jac. V, 16. *Multum valet precatio iusti ενεργουμενη.*

§. XXII.

Sequitur, ut de illa reliqua virtute dicendum sit, quam pietas Medici in ipso ægroto, & gignit & auget morbis facile curandis singulis imprimis aptam & necessariam. Hæc est illa fiducia in fide & consilio medentis posita, quæ, si cetera sunt paria, sedationem parit perturbationum animi & tranquillitatem tuetur. Quibus autem rationibus hanc facultatem assequi possit Medicus, ut hominum in summum discrimen rerum implicitorum studia, amorem, spemque omnem complectatur & teneat, nisi pius sit, certe dici non potest. Medicum fac esse doctum, prudentem, industrium, at mercenarium & inhiantem lucrum, semper vereberis, ut dederis satis: fac honoris & gloriæ cupidum, nova animus cruciabitur solitudine, quotiescunque te accedat aut valere jubeat, & dubitabit, an singula a te ita dicta, facta, significata & data esse videantur, ut quam honorificentissime de se sentire te intelligat: fac voluptatis studiosum, periculum erit, ne dum in voluptate est & pelliculam suam curat, tibi pellem male vendat &

te derelinquat miserum. Vides nullum istorum hominum satis aptum esse & dignum, cui corporis valetudinem, cui salutem familiæ, cui denique summam rerum tuarum in hoc mundo omnem, vitam nempe ipsam tuto committas & confideres. Verum si quis existit Medicus, cui neque voluptas, neque divitiæ, neque præter officium probi & honesti viri quidquam aliud propositum esse videtur, quemque per pietatis regulam ad hominum utilitatem suam intelligentiam prudentiamque potissimum conferre inter omnes constat, nihil habet quod metuat æger, nisi tunc fortasse, ubi sibi ipse aliqua ex parte defuisse videatur.

§. XXIII.

Veniant igitur pietatis irrisores ac hujus sententiæ, & jam vel ipsi judicent, utrum se illorum alicujus, qui aliis longe rationibus, qui deliciis, qui gloria, qui pecunia metiuntur studia sua atque industriam, an hujus, qui officii memor & rationis reddendæ, qui fratris amans, qui precibus potens, qui divino auxilio fretus, & ut verbo expediam omnia, qui pius est, curam sibi expetere malint. Suum certe sibi ipsa statuet pretium pietas ita, ut omnes intelligant, pietatem veram atque ipsam, quam tantopere quæsierunt, esse

MEDICINAM VNIVERSALEM.

Fd 2087

ULB Halle
004 222 318

3

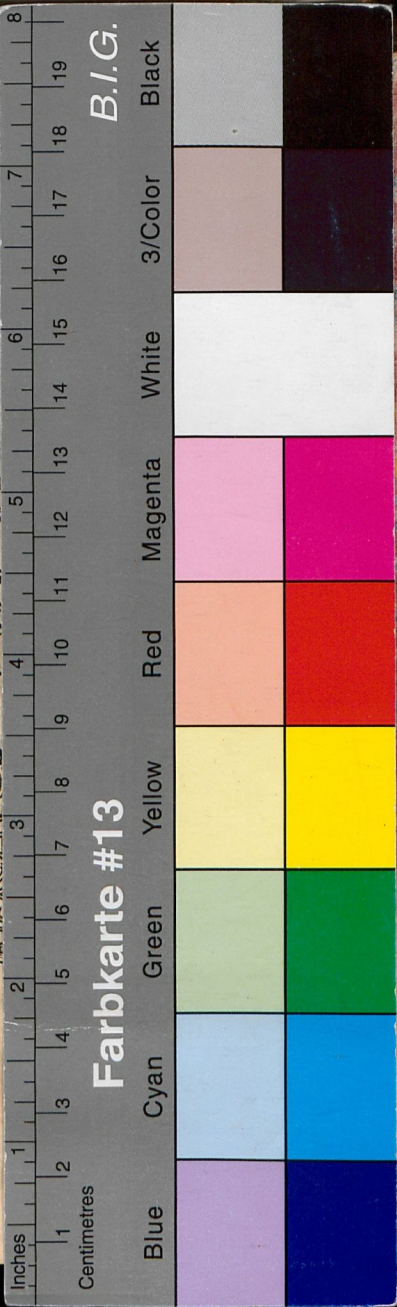

sb.

AC

DE
PIETATE MEDICORVM
AEGROTIS SALVTARI

DISSERIT
DICTVM MOSIS EXOD. I, 20. 21.

DE
PIETATE OBSTETRICVM
IN AEGYPTO HEBRAEIS SALVTARI
ILLVSTRAT

ET
V I R O
PRAECELLENTISSIMO, EXPERIENTIS-
SIMO, DOCTISSIMO
FRIDERICO GOTTLIEB
MÜLLERO

SVM MOS IN ARTE MEDICA HONORES
QVOS IN CELEBERRIMA ARGENTORATEN-
SIVM ACADEMIA CAPESSIVIT

GRATVLATVR
M. FRIDER. WILHELM. KRAFFT
PASTOR FRANCKENDORFFIENSIS.

VIENNAE EX OFFICINA RITTERIANA.